

Karl Raschka

Životní osudy vedoucího exekutivního oddělení zlínského Gestapa

JAN ZUMR

K neznámějším příslušníkům zlínského Gestapa patřil SS-Sturmscharführer vrchní kriminální tajemník Karl Raschka. Nechvalně proslul velkou mírou brutality a byl odpovědný za uvěznění či smrt mnoha stovek obyvatel Zlínského kraje. Málo známou skutečností naopak zůstává, že se výrazně angažoval v organizaci sdružující nacisty v řadách vídeňské policie a aktivně se účastnil nacistického pokusu o převzetí moci v Rakousku v červenci 1934.

Karl Josef Raschka se narodil dne 21. března 1901 ve Vrchlabí v severních Čechách jako syn Antona Rašky a Aloisie, rozené Zumrové. Jeho matka pocházela z Lysé nad Labem, otec z Brodku u Přerova.¹ Rodina tedy byla českého původu, nicméně otec se hlásil k německé národnosti. Vzhledem k jeho povolání – byl železničním zřízencem – se často stěhovala. Nejprve do Trutnova, později do Prahy a nakonec v roce 1914 do Vídně. Po absolvování německojazyčných obecných a měšťanských škol se Karl Raschka během tří let vyučil soustružníkem železa a až do roku 1923 pracoval v oboru.² Toto povolání jej ale zřejmě neuspokojovalo, a tak si podal žádost o přijetí k vídeňské

policii (Wiener Sicherheitswache). Té bylo vyhověno, načež Raschka 31. srpna 1923 nastoupil do služby. V jejích řadách sloužil až do anšlusu Rakouska v březnu 1938 a byl několikrát povýšen. Dne 1. července 1931 na vrchního strážmistra a o šest let později na policejního rajonového inspektora (Polizeirayonsinspektor).³ V lednu 1929 uzavřel sňatek s Rosou Waismayerovou a na konci následujícího roku se manželům narodilo jejich jediné dítě, dcera Gertruda.⁴

Rakouský nacista

Stejně jako v Německu, i v Rakousku se na politické scéně angažovala Nacionálně socialistická německá

dělnická strana. Rakouská NSDAP nebyla samostatnou partají, nýbrž nedílnou součástí německé NSDAP a totéž platilo i pro její paramilitaristické formace SA a SS. Na rozdíl od Německa se rakouská NSDAP dočkala skutečného průlomu až na jaře 1932, kdy se po volbách do zemských sněmů ve Vídni, Dolních Rakousích a Salcbursku stala třetí nejsilnější stranou v zemi.⁵ Strana od té doby neustále sílila a nic na tom nezměnil ani její zákaz v červnu 1933 po sérii teroristických útoků na představitele bezpečnostních složek, Židy a státní infrastrukturu.⁶

Karl Raschka vstoupil do NSDAP již 1. února 1932 (obdržel členské číslo 784 042), tedy ještě před jejím celko-

1 Farnost Vrchlabí, matrika N 1882–1902, fol. 361; Farnost Citov, matrika N 1863–1893, fol. 21; Farnost Lysá nad Labem, matrika N 1856–1868, fol. 276. Matriky jsou k dispozici ke stažení na webových stránkách příslušných oblastních a zemských archivů.

2 *Moravský zemský archiv* (dále jen MZA), f. Mimořádný lidový soud Uherské Hradiště (dále jen C 143), k. 61, sp. zn. Ls 473/46, nedatovaný životopis Karla Raschky z roku 1945 a výslech Karla Raschky z 25. 2. 1946, fol. 30 a 207.

3 *ABS*, f. Ústředna státní bezpečnosti (dále jen 305), sign. 305-412-1, nedatovaný poválečný překlad dobového životopisu Karla Raschky (ten pochází pravděpodobně z roku 1940 a jde o jediný Raschkův životopis z doby před skončením druhé světové války, který se autorovi podařilo nalézt), fol. 158–159. Ač jde o nepříliš kvalitní překlad, má vzhledem k době svého vzniku nezastupitelnou úlohu při rekonstrukci Raschkových životních osudů.

4 Tamtéž (zde je ovšem příjmení manželky mylně uvedeno jako Weismeyer); *Österreichisches Staatsarchiv/Archiv der Republik* (dále jen ÖSTA/AdR), f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901), č. spisu 36 297, NSDAP-Personal-Fragebogen vom 28. Mai 1938.

5 HÄNISCH, Dirk: *Die österreichische NSDAP-Wähler. Eine empirische Analyse ihrer politischen Herkunft und ihres Sozialprofils*. Böhlau Verlag, Wien – Köln – Weimar 1998, s. 74.

6 BOTZ, Gerhard: *Gewalt in der Politik. Attentate, Zusammenstöße, Putschversuche, Unruhen in Österreich 1918 bis 1938*. Wilhelm Fink Verlag, München 1983, s. 215–217.

vým vzestupem v Rakousku.⁷ Stal se členem místní skupiny „Gersthof 2“. Ta byla založena již roku 1930 vídeňským kriminálním úředníkem a pozdějším nacistickým zemským poslancem Konradem Rotterem a její členové byli výhradně z řad příslušníků policejní exekutivy. O tři roky později měla údajně 1000 nebo 1500 členů.⁸ Uvážíme-li, že v celém Rakousku bylo v roce 1934 celkem

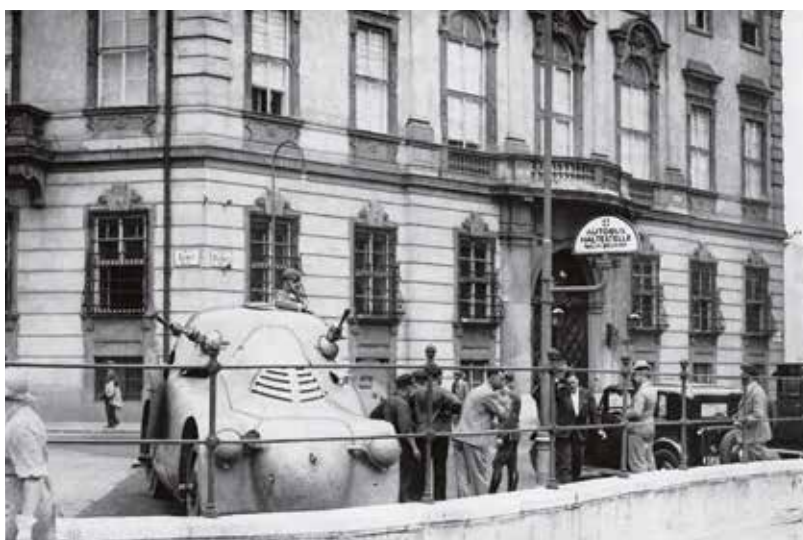

Karl Raschka

Foto: ABS

20 000 policistů a četníků, jde vskutku o vysoké číslo.⁹

Ohledně Raschkovy činnosti v NSDAP existují různé údaje. Podle jedné verze zůstal až do zákazu strany v Rakousku jen řadovým členem. Poté se měl nejprve stát vedoucím nejmenší organizační jednotky NSDAP, tzv. sprengleiterem, a od

Obrněný policejní vůz během červencového puče, Ballhausplatz, Vídeň 1934

Foto: volné dílo

ledna 1934 vedoucím bloku (blockleiterem). V rámci své funkce mj. rozšiřoval ilegální propagandistické materiály a předával zprávy a informace.¹⁰ Dle jiných údajů byl již od okamžiku svého vstupu do NSDAP vedoucím bloku a od ledna 1934 vedoucím buňky (zellenleiterem).¹¹ Mezitím rakouští nacisté zahájili přípravy na násilné svržení vlády kancléře Engelberta Dollfuße¹². Pro plánované „lidové povstání“ (Volkserhebung) byl naverbován i Raschka, dle svých slov prostřednictvím tehdejšího vedoucího propagandy místní skupiny „Gersthof 2“ Karla Glücka.¹³

Dne 25. července 1934 se Raschka dostavil ve služební uniformě ve 12.15 hod. na smluvené místo – šlo o tělocvičnu na Siebensterngasse –, kde se již shromažďovali pučisté právě z 89. SS-Standarte oblečení ve vojenských a policejních uniformách. Obdržel pistoli a krátce před 13. hodinou vyrazili pučisté v autech ke spolkovému kancléřství na Ballhausplatzu vzdáleném dva kilometry. Raschka jel v prvním voze a společně s několika dalšími muži mu připadl úkol odzbrojit policisty před kancléřstvím. Službu konající strážníci byli zadrženi, stejně jako

7 ÖSTA/AdR, f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901), NSDAP-Personal-Fragebogen vom 28. Mai 1938.

8 ROTHLÄNDER, Christiane: *Die Anfänge der Wiener SS*. Böhlau Verlag, Wien 2012, s. 412.

9 Srov. BAUER, Kurt: *Elementar-Ereignis. Die österreichischen Nationalsozialisten und der Juliputsch 1934*. Czernin Verlag, Wien 2003, s. 39–40. Že byly rakouské bezpečnostní složky infiltrovány členy a sympatizanty NSDAP, popř. lidmi majícími k NSDAP neutrální postoj, dokládá následující údaj. Podle Dokumentačního archivu rakouského odboje bylo roku 1938 osmdesát procent úředníků a zaměstnanců vídeňského Gestapa převzato z rakouské policie – viz <https://www.doew.at/erkennen/ausstellung/gedenkstaette-salztorgasse/die-gestapo-leitstelle-wien> (citováno k 31. 1. 2018).

10 ÖSTA/AdR, f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901), nedatovaná zpráva Karla Raschky (pravděpodobně z roku 1939).

11 MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, Bestätigung vom 20. Juli 1941, fol. 269.

12 Engelbert Dollfuß (1892–1934), v letech 1932 až 1934 rakouský spolkový kancléř, od března 1933 vládl fakticky jako diktátor.

13 ÖSTA/AdR, f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901), nedatovaná zpráva Karla Raschky (pravděpodobně z roku 1939). Glück byl veden jako člen NSDAP již od 4. 12. 1927 (!) a šlo o téhož Karla Glücka, který byl nejpозději od října 1939 vedoucím venkovní úřadovny Gestapa v Hodoníně. *Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde* (dále jen BArch), f. Akten des Raase- und Siedlungshauptamtes (dále jen RS)/B 5195, dotazník a životopis z října 1939. ÖSTA/AdR, f. Gauakten: Karl Glück (nar. 31. 1. 1900), Schreiben der Reichsleitung der NSDAP vom 7. Mai 1941.

oddíl policistů, který mezitím dorazil ke kancléřství. Jeden ze strážníků se pokusil ujet na motorce, Raschka jej však pod pohrůžkou použití zbraně donutil sesednout. Všichni zadrženi policisté byli uvězněni v Amáliině traktu vídeňského Hofburgu¹⁴, stojícím naproti kancléřství. Přístup k němu pučisté zatarasili.

Zatímco Raschka se svými muži zadaný úkol splnil, puč samotný ztroskotal a vlastně byl odsouzen k neúspěchu již od samotného počátku. Pučisté plánovali zatknout celou vládu. Když však přijeli ke kancléřství, bylo její zasedání již ukončeno, neboť jeden z policistů-spiklenců puč na poslední chvíli vyzradil. Na shromaždiště pučistů na Siebensterngasse byla vyslána policie, ta ale dorazila pozdě a podařilo se jí zastavit jen poslední vůz, ve kterém se shodou okolností nacházel velitel 89. SS-Standarte Fridolin Glass. Tomu se ale povedlo uprchnout. Pučisté tak přepadli kancléřství bez svého velitele a jeden z nich smrtelně zranil kancléře Dollfuše.¹⁵

Armáda a policie zůstaly k rakouské vládě loajální a obklíčily budovu kancléřství, kde se pučisté, nacházející se v bezvýchodné situaci, nakonec vzdali. Raschka měl ale neuvěřitelně

štěstí. Nebyl přímo v jeho areálu, zbalil se pistole a pomalu a nenápadně se vzdálil na nedaleký Michaelsplatz, kde se ohlásil nadřízeným. Dostal rozkaz nastoupit službu v kasárnách na Marokkanergasse, kde ironií osudu hlídal své zajaté spolubojovníky. Žádný z nich jej ale neprozradil. A jelikož jej nepoznal, resp. neudal ani nikdo z policistů, které zadržel před kancléřstvím, nadřízení na jeho účast na puči nepřišli, a on tak zůstal nepotrestán a mohl dál sloužit v řadách vídeňské policie.¹⁶

Neúspěch nacistického převratu Raschkou otřásl, nic ale nezměnil na jeho politických postojích, a tak se zanedlouho opět zapojil do ilegální činnosti. Jelikož byla pučem místní skupina „Gersthof 2“ takřka celá rozbita, bylo rozhodnuto o jejím znovuvybudování, na němž se výraznou měrou podílel i Raschka. Podle jeho vlastních slov měla skupina již v září 1934 kolem 600 členů. Stal se rovněž zástupcem vedoucího skupiny Johanna Hoie a v době jeho cest do Německa, resp. jeho pobytů ve vazební cele vedl skupinu samostatně. Spektrum Raschkovy ilegální činnosti sahalo od maření policejního vyšetřování, varování členů NSDAP před domovními prohlídkami a zatčeními přes

distribuci propagandistických materiálů, vybírání členských příspěvků a poskytování finanční podpory rodinám uvězněných nacistů až po školení a verbování nových členů.¹⁷

Tím ovšem výčet Raschkových aktivit nekončil. Byl činný i ve zpravodajské službě Gestapa,¹⁸ kterou zásoboval spisy vídeňské policie.¹⁹ V roce 1937 Berlín nařídil převést všechny členy místní skupiny „Gersthof 2“ do řad SS. I s Raschkovou pomocí byl rozkaz úspěšně proveden k 1. listopadu 1937, odkdy se rovněž datovalo jeho členství v SS, kde získal hodnost SS-Hauptscharführera.²⁰

U řídicí úřadovny Gestapa ve Vídni

Sen rakouských nacistů o připojení Rakouska k Německu se naplnil dne 12. března 1938, kdy byla země obsazena jednotkami Wehrmachtu. Takřka okamžitě nacisté začali s výstavbou řádné struktury Tajné státní policie. Výnosem říšského vůdce SS a náčelníka německé policie Heinricha Himmlera z 18. března byla zřízena řídicí úřadovna Gestapa ve Vídni, jakož i šest dalších oblastních úřadoven. Při budování služeben byly ve velké míře využity předchozí policejní struktury.²¹ Ještě roku 1942

14 Název „Amáliin trakt“ pochází od Amálie Vilemíny Brunšvicko-Lüneburské (1673–1742), manželky císaře Josefa I. (1678–1711), jíž tato část Hofburgu sloužila jako vdovské sídlo.

15 ROTHLÄNDER, Christiane: *Die Anfänge der Wiener SS*, s. 470–471.

16 Raschka po anšlusu Rakouska sepsal dvě zprávy o své účasti na červencovém puči, které se liší pouze rozsahem. Podrobnější je datována 1. 6. 1939, stručnější, bez data, byla napsána pravděpodobně ve stejném roce. Pasáže této studie o jeho účasti na puči pocházejí právě z těchto pramenů. ABS, f. 305, sign. 305-412-1, Raschka an die „Kamaradschaft der Julikämpfer“ vom 1. Juni 1939, fol. 128–130 a Der 25. Juli 1934, fol. 136–137. Oba dokumenty jsou rovněž v Raschkově spise u MLS.

17 Tamtéž, nedatovaný poválečný překlad dobového životopisu Karla Raschky, fol. 158–159; tamtéž, Politische Tätigkeit für die NSDAP während der Verbotszeit in der Ostmark 8. Juni 1939, fol. 98–99; ÖSTA/AdR, f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901), nedatovaná zpráva Karla Raschky (pravděpodobně z roku 1939).

18 V berlínském Hlavním úřadě bezpečnostní policie existoval referát II C, jehož jedna složka (Sachgebiet C) se zabývala „rakouskými záležitostmi“.

19 ABS, f. 305, sign. 305-412-1, Raschkův dopis brněnské úřadovně Gestapa z 19. 8. 1939, fol. 100–101; ÖSTA/AdR, f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901), NSDAP-Personal-Fragebogen vom 28. Mai 1938.

20 ABS, f. 305, sign. 305-412-1, nedatovaný poválečný překlad dobového životopisu Karla Raschky, fol. 158–159; MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, Bestätigung vom 20. Juli 1941, fol. 266. Fakt, že policisté ze skupiny „Gersthof 2“ byli převedeni do SS skutečně k 1. 11. 1937, dosvědčují záznamy v jejich župních spisech uložených v Rakouském státním archivu.

21 BArch, f. R 58/241, Organisation der Geh. Staatspol. in Österreich, fol. 127–128.

mělo rakouský původ 85 procent zaměstnanců vídeňského Gestapa.²²

Jedním z mnoha policistů převedených k Tajné státní policii byl i policejní rajonový inspektor Raschka, k 22. prosinci 1938 povýšený na policejního revírního inspektora (Polizei-Revierinspektor).²³ V blíže neupřesněnou dobu mu byla narovnána jeho rakouská hodnost s německou a stal se kriminálním tajemníkem. U vídeňského Gestapa pracoval v referátu II G, do jehož gesce spadalo mj. i sledování podezřelých osob.²⁴ Blíže informace k jeho působení v rakouské metropoli nejsou k dispozici.

Jako každý rakouský nacističtí musel Raschka po anšlusu vyplnit speciální dotazník. Na jeho základě se zjišťovala míra „zásluh“ dotyčného, a zda bude přijat, resp. znovu přijat do NSDAP. Vzhledem ke své rozsáhlé ilegální činnosti neměl s vyřízením žádosti žádné problémy a bylo mu potvrzeno jeho staré členské číslo a později byl uznán i za „starého bojovníka“.²⁵ Všichni rakouští kariérní policisté převzatí Gestapem byli novými nadřizenými nadto extra prověřeni z politické spolehlivosti. I tímto testem Raschka bez problémů prošel.²⁶ Novým poměrům se rychle přizpůsobil i v jiném směru. V souladu s náboženskou politikou SS vystoupil v roce 1938 společně se svou ženou z římskokatolické církve a stal se tzv. věřícím v boha (gottgläubig).²⁷ Až do svého odvelení do Protektorátu Čechy a Morava byl navíc vedoucím

Anšlus Rakouska - kolona Hitlerových vozů ve Vídni

Foto: Bundesarchiv, Bild 146-1972-028-14/CC-BY-SA

buňky jedné vídeňské místní skupiny NSDAP.²⁸

V Protektorátu Čechy a Morava

Po zaboru československého pohraničí okupovalo nacistické Německo v březnu 1939 i zbytek Čech a Moravy. Na obsazení se podílely také jednotky bezpečnostní policie a SD, sdružené v operačních skupinách (Einsatzgruppe - EG), jež se dále členily na operační oddíly (Einsatzkommando - EK). Oblast Moravy spadala do kompetence EG Mähren, později

nazývané Brünn. Skládala se ze tří operačních skupin, do Zlína zamířilo EK VII pod vedením mladého právníka SS-Hauptsturmführera vládního rady Gustava vom Felde. Činnost operačních skupin a oddílů byla ukončena na přelomu jara a léta a na jejich místě byla vytvořena síť úřadoven, venkovních služeben a pohraničních komisariátů.²⁹ Pro oblast Moravy byla příslušná brněnská úřadovna, nejpozději na jaře 1940 povýšená na řídicí úřadovnu Gestapa.³⁰

Součástí moravské operační skupiny bylo mnoho desítek příslušníků

22 WEISZ, Franz: Personell vor allem ein „ständestaatlicher“ Polizeikörper. Die Gestapo in Österreich. In: MALLMANN, Klaus-Michael - PAUL, Gerhard (eds.): *Die Gestapo. Mythos und Realität*. Primus Verlag, Darmstadt 1996, s. 540, 550-555.

23 MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, dekret o povýšení na policejního revírního inspektora z 22. 12. 1938, fol. 329.

24 Wiener Stadt- und Landesarchiv, f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901).

25 MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, potvrzení o přidělení statutu starého bojovníka pro Karla Raschku z 20. 5. 1940, fol. 337; *ÖSTA/AdR*, f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901), NSDAP-Personal-Fragebogen vom 28. Mai 1938. V případě Rakouska byli za „staré bojovníky“ považovány ty osoby, které vstoupily do NSDAP ještě před jejím zákazem 19. 6. 1933.

26 *ÖSTA/AdR*, f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901), Politische Beurteilung über Karl Raschka vom 22. Dezember 1938.

27 ABS, f. 305, sign. 305-412-1, nedatovaný poválečný překlad dobového životopisu Karla Raschky, fol. 158-159. K náboženské politice SS srov. STEINER, John M.: Über das Glaubensbekenntnis der SS. In: BRACHER, Karl Dietrich - FUNKE, Manfred - JACOBSEN, Hans-Adolf (eds.): *Nationalsozialistische Diktatur 1933-1945. Eine Bilanz*. Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn 1986, s. 206-223.

28 *ÖSTA/AdR*, f. Gauakten: Karl Raschka (nar. 21. 3. 1901), nedatovaná zpráva Karla Raschky (pravděpodobně z roku 1939).

29 Srov. KAŇÁK, Petr - KRČMÁŘ, Dalibor - VAJSKEBR, Jan: *S jasným cílem a plnou silou. Nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938-1939*. Památník Terežín, Terežín 2014, s. 109-111 a 119.

vídeňské řídicí úřadovny Gestapa a jedním z nich byl i Karl Raschka. Byl přidělen k EK VII, na rozdíl od svých kolegů ale nejprve zamířil do Modré a do Zlína dorazil až 29. března.³⁰ Po rozpuštění EK VII a zřízení zlínské venkovní služebny (Aussenstelle, později Außendienststelle) byl do jejího čela nejprve dosazen SS-Obersturmführer kriminální komisař Alfred Backhaus, dosavadní velitel jednotky bezpečnostní policie v Kroměříži.³² Po něm od 1. července převzal funkci SS-Untersturmführer kriminální tajemník Otto Köhler.³³ Prvním zástupcem nově zřízené služebny se stal SS-Hauptscharführer kriminální tajemník Raschka.³⁴

K 1. lednu 1940 došlo na Moravě k reorganizaci systémů pohraničních komisariátů. Dosavadní komisariáty v Moravské Ostravě a Uherském Hradišti byly zrušeny a přeměněny na venkovní služebny. Ostraha hranic byla svěřena nově vzniklému pohraničnímu komisariátu ve Zlíně.³⁵ S rozšířením agendy došlo na služebně k personálním rošádám na nejvyšších pozicích. Novým velitelem se stal pozdější SS-Hauptsturmführer kriminální rada Alfred Ziegler, který zlínskému Gestapu velel až do konce války. Zieglerovým zástupcem byl jmenován Köhler a Raschka byl dosazen do funkce velitele II. (od roku 1944 IV.) exekutivního oddělení.³⁶ V hierarchii služebny si tak o jednu příčku pohoršil a stal se třetím nejvyšším úředníkem Gestapa ve Zlíně.

V menší budově uprostřed sídlila zlínská úřadovna Gestapa

Foto: SOkA Zlín

V této souvislosti je vhodné se zmínit o personální politice Gestapa (nejen) v protektorátu a o způsobu, jakým byla obsazována nejvyšší velitelská místa. Pro funkci velitelů úřadoven a řídicích úřadoven byli zpravidla vybíráni mladí, ambiciózní a ideologicky upevnění absolventi vysokých škol, převážně právnických fakult.³⁷ Velmi pestrá směsice mužů bychom poté našli mezi veliteli venkovních služeben. Nechyběli zde vysokoškoláci ani muži s maturitou, ve srovnání s předchozí skupinou byli ale zastoupení výrazně méně. Přítomny byly jak mladší, tak i starší ročníky. Právě ze

starších byla složena nejpočetnější skupina – schopní kariéerní policisté, kteří ovšem měli handicap v podobě nízkého vzdělání. Zástupci velitelů venkovních služeben byli již opět homogennější skupinou. Až na výjimky se jednalo o staré kariéerní policisty bez jakéhokoliv vyššího vzdělání.

A právě do této kohorty mužů náležel Karl Raschka. Z pohledu nových nadřízených byl ve vyšších funkcích nepoužitelný, a tak byl „uklizen“ na pozici zástupce venkovní služebny a později postaven do čela exekutivního oddělení. Mezi „starce“, tj. muže narozené kolem roku 1900 (nebo ještě

30 Kdy přesně byla brněnská (i pražská) úřadovna povýšena na řídicí úřadovnu, nelze z dochovaných dobových pramenů jednoznačně určit, neboť se v nich nalézají vzájemně si odporující údaje. Podle Oldřicha Sládka se tak stalo 1. 9. 1939. Srov. SLÁDEK, Oldřich: *Zločinná role Gestapa*. Naše vojsko, Praha 1986, s. 95. Sám však v poznámce pod čarou uvádí, že údaje, z nichž čerpal, „nelze považovat za věrohodné“.

31 ABS, f. 305, sign. 305-412-1, nedatovaný poválečný překlad dobového životopisu Karla Raschky, fol. 158-159; MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, nedatovaný životopis Karla Raschky z roku 1945, fol. 30.

32 BArch, f. SS-Offiziersakten/25: Alfred Backhaus (nar. 12. 6. 1912); ABS, f. 305, sign. 305-412-1, Backhaus panu oberlandrátu ve Zlíně z 20. 6. 1939, fol. 80.

33 BArch, f. SSO/191 A, tamtéž f. RS/D 0056: Otto Köhler (nar. 5. 2. 1901).

34 ABS, f. 305, sign. 305-412-1, nedatovaný poválečný překlad dobového životopisu Karla Raschky, fol. 158-159.

35 SLÁDEK, Oldřich: *Zločinná role Gestapa*, s. 96.

36 ABS, f. Výpovědi zaměstnanců Gestapa a SD (dále jen 52), sign. 52-1-242, Köhlerovo doznání z 8. 2. 1946, fol. 4; tamtéž, f. 305, sign. 305-412-1, nedatovaný poválečný překlad dobového životopisu Karla Raschky, fol. 158-159.

37 Mc DONOUGH, Frank: *Gestapo. Mýtus a realita Hitlerovy tajné policie*. Vyšehrad, Praha 2016, s. 58.

Památník v místě zaniklé osady Ploština, kterou 19. dubna 1945 vypálili nacisté

Foto: CC BY 3.0

starší), patřil i Otto Köhler (nar. 1901) a jeho pozdější nástupce na pozici zástupce velitele Martin Wannags (nar. 1897). Kariéram stropem bývala hodnost kriminálního tajemníka, resp. vrchního kriminálního tajemníka, na kterou v roce 1944 dosáhl i Raschka.³⁸ Oproti svým kolegům (Köhler, Wannags) však nebyl nikdy povýšen na důstojníka, ač po tom bezpochyby toužil.³⁹ V SS se musel spokojit s nejvyšší poddůstojnickou

hodností SS-Sturmscharführer, již získal nejpozději v lednu 1944, a s přijetím do SD, které proběhlo v únoru 1940.⁴⁰

Pokud Raschka choval vyšší ambice, definitivní přítrž jim zřejmě učinily zkoušky pro kriminální úředníky konané v Brně v létě 1940. Sice jimi prošel, ale s nejhorší možnou známkou. I tento fakt zřejmě zapříčinil skutečnost, že až do konce války setrval na pozici velitele exekutivy.

A nepomohlo mu ani dlouholeté členství v NSDAP, ani status „starého bojovníka“. Udělení válečného záslužného kříže II. třídy na počátku roku 1944 mohlo být už jen slabou náplastí.⁴¹ Nelze proto vyloučit, že za jeho brutálním chováním vůči zatčeným stál i komplex méněcennosti a pocit nedostatečného docenění vlastní osoby, které si zřejmě navíc „lécil“ nadměrným požíváním alkoholu. Na druhou stranu je třeba poznamenat, že se v čele exekutivního oddělení plně „osvědčil“, což vyplývá i z následujících řádků.

Vedoucí exekutivy

Jak bylo řečeno výše, od 1. ledna 1940 až do konce války stál Raschka v čele nejdůležitějšího oddělení zlínského Gestapa. Z titulu funkce vedoucího exekutivy mu podléhaly referáty na potírání levicového i pravicového hnutí odporu, jakož i referáty zabývající se církvemi, židovskou otázkou, atentáty, parašutisty, ilegálním rozhlasem a tiskovinami či vazbou a transporty vězňů. Podle poválečných údajů přímo vedl referát II A (od roku 1944 IV 1 a) a nějaký čas zřejmě i referát N, jenž měl na starosti konfidenty.⁴² Mimo to přechodně působil jako zástupce vedoucího služebny v případě střídání řádných zástupců.⁴³

Raschka se coby vedoucí exekutivy podílel prakticky na všech význam-

38 MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, nedatovaný životopis Karla Raschky z roku 1945, fol. 30.

39 ABS, f. 305, sign. 305-412-1, nedatovaný poválečný překlad dobového životopisu Karla Raschky, fol. 158–159. Hodnosti vrchního kriminálního tajemníka u Gestapa odpovídala nejnižší důstojnická hodnost SS-Untersturmführer u SS. Žádný automatický nárok na přidělení odpovídající hodnosti v SS však příslušníci Tajné státní policie neměli.

40 MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, dekret o udělení válečného záslužného kříže z 30. 1. 1944, fol. 331 a zpráva o přijetí do SD z 19. 2. 1940, fol. 346.

41 Tamtéž, dekret o udělení válečného záslužného kříže z 30. 1. 1944, fol. 331 a vysvědčení o oborové zkoušce u kriminální policie z 26. 9. 1940, fol. 334.

42 ABS, f. 52, sign. 52-84-4, kniha gestapo, organizační přehled, kraj Gottwaldov, s. 19; tamtéž, sign. 52-1-242, výpověď Wiléma Dworaka z 18. 3. 1955, fol. 165. Předním konfidentem Gestapa na Zlínsku se po svém zadržení stal Stanislav Růžička, který působil jako tajemník ilegálního okresního vedení KSČ. Růžička byl zadržen v Břežnici při velkém zatýkání zhruba 350 členů této ilegální skupiny. Podle Raschky při výslechu ochotně vypovídal a podařilo se jej snadno získat pro spolupráci s Gestapem. Kvůli tomu byli dopadení i zbývající členové skupiny. Po odhalení jeho spolupráce s Gestapem byl Růžička odbojáři v roce 1942 zabit. MÜLLER, Jan: *Mimořádný lidový soud v Uherském Hradišti 1945–1948* (diplomová práce). Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, Hradec Králové 2015, s. 80.

43 ABS, f. 52, sign. 52-76-6, výpověď Františka Vendla z 6. 5. 1954, fol. 56.

ných akcích zlínského Gestapa. Namátkou lze uvést zásah proti příbuzným parašutisty Ivana Kolaříka z desantu Out Distance, akce proti první odbojové skupině partyzánského charakteru působící na Moravě Zelený kádr či zákroky proti příslušníkům desantů Tin a Intransitive a čs. partyzánské brigádě Jana Žižky.⁴⁴ Zlínští gestapáci se na konci války rovněž podíleli na masakrech ve vesnicích Ploština a Prlov.⁴⁵

Raschka měl osobní podíl na zabití i smrti mnoha set osob. Dle jeho vlastních údajů bylo do roku 1942 zatčeno II. oddělením zhruba 150 osob ročně. Od roku 1942 až do konce války pak počet zatčených stoupl průměrně na 500 osob ročně. Celkem tak mohlo jít přibližně o 2000 protektorátních obyvatel. Po válce se podařilo shromáždit mnoho svědectví lidí, které Raschka osobně vyslyšel. Dnes jsou výpovědi uloženy v Moravském zemském archivu ve fondech Mimořádného lidového soudu Uherské Hradiště a poskytují značně truchlivý obraz činnosti zlínského Gestapa. Vyplývá z nich, že používání násilí bylo spíše pravidlem než výjimkou a že výsledky nezřídka končily těžkými zraněními vyšetřovaných.⁴⁶

Vylíčit všechny ukrutnosti, jichž se Raschka a jeho podřízení dopustili, je nad možnosti této studie, omezíme se proto na konstatování nejdůležitějších faktů, jež jsou shrnuta v soudním rozsudku. Na Raschkově oddělení byly běžně používány tři

druhy mučení. První spočíval v natažení vyslychaného na speciálně upravený stůl, dotýčný měl svázané ruce a byl přivázan ke stolu. Poté byl bit vyslyšajícím a jeho pomocníky býkovcem, lankem z ocelového drátu, holí a podobně. Ke ztlumení křiku mučeného sloužilo zapnuté rádio i kožich, do kterého se zabalila jeho hlava. Druhým způsobem bylo pověšení na otevřené dveře se spoutanými rukama za zády. Pomocí kurty přetažené přes vrchní okraj dveří byl vyšetřovaný vytažen tak, že musel stát na špičkách svých nohou. Třetí způsob byla takzvaná Stalinova houpačka. Při ní byly vyslychaným svázané ruce před tělem a nataženy přes skrčená kolena. Mezi předloktí a pod koleny byla protažena tyč a vyslychaný byl v této poloze pověšen mezi dvěma stoly. Přitom byl bit po obnažených chodidlech a zadnici.⁴⁷

Kromě uvedených „základních“ způsobů byly běžně používány i další druhy mučení: pálení řas na očích cigaretou, zapalování vaty v nose, píchání špendlíků a ostrých předmětů pod nehty, podkládání bajonetů pod krk vyšetřovaného uvázaného na stůl, šlapání po prstech, v nichž byla zastrčena tužka, kopání a šlapání po zemdlých a jiné, stejného druhu surové způsoby.

Dle výpovědí přeživších svědků se Raschka účastnil skoro všech takzvaných ztrestaných výsledků. A nejenom to. Zpravidla to byl on, kdo sám bil, popřípadě u výsledku určoval, kolik ran mělo být uděleno a jakým způsobem se mělo v ztrestaných výsledcích pokračovat.

Dle pokynů ústředí Gestapa mohlo být při takovém výsledku použito nejvýše 15 ran. Svědci však vypovídali, že bylo udělováno daleko více ran, takže v mnoha případech vyslychaný omdlel a s těžkými zraněními musel být odvezen do nemocnice. Tam dorazil se zlamanými žebry, nosními chrupavkami, vyraženými zuby a rozsekanými hýžděmi.⁴⁸

Krom fyzického násilí používali zlínské gestapáci i výhrůžek. Vyšetřovaným bylo vyhrožováno zastřelením, posláním do koncentračního tábora, zatčením příbuzných a podobně. Nebylo proto divu, že Raschka za použití uvedených metod zpravidla dosáhl přiznání obviněných. V důsledku toho pak byly vyslychané osoby buď odsouzeny a popraveny, nebo poslány do koncentračních táborů, kde mnozí dalšímu týrání podlehli. Přesný počet lidí, kterým Raschka svou činností způsobil smrt, zůstává neznámý. Poválečný soud jmenovitě doložil 95 takových případů, ať už šlo o umučené, popravené či zemřelé v koncentračních táborech. Skutečné číslo bylo ale mnohem vyšší. Pokud oběti Raschkovo mučení přežily, nezřídka si odnesly trvalé následky.⁴⁹

Soud

Raschka setrval ve Zlíně až do dne 2. května 1945, kdy společně s ostatními tamějšími gestapáky město opustil, a vydal se na západ ve snaze uniknout postupující Rudé armádě.

44 Blíže k uvedeným akcím srov. příslušnou literaturu: ČVANČARA, Jaroslav: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941-1943*. Laguna, Praha 1997; VAŠEK, František - ŠTĚPÁNEK, Zdeněk: *První a druhé stanné právo na Moravě (1941-1942)*. Šimon Ryšavý, Brno 2002; PŘIKRYL, Josef: *První partyzánská skupina Zelený kádr*. OV ČSPB, Kroměříž 1985; TÝŽ: *1. čs. partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen - listopad 1944)*. Profil, Ostrava 1976; HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj. Historie 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944 - květen 1945)*. Český svaz bojovníků za svobodu - Sdružení domácího odboje a partyzánů - Historická skupina 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky, Vsetín 2012.

45 CÍLEK, Roman: *Ploština. Příběh o lidech statečných a zbabělých, o životě a smrti, o zlobě a plamenech*. Blok, Brno 1990; CÍLEK, Roman - RICHTER, Karel - VEVERKA, Přemysl: *Hlasy z hořících domů. Lidice, Ležáky, Český Malín, Ploština, Prlov, Zákřov, Javoříčko*. XYZ, Praha 2011, s. 173-201.

46 MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, rozsudek z 13. 9. 1946, fol. 365-371.

47 Tamtéž.

48 Tamtéž.

49 Tamtéž.

Prísaha Raschkovy dcery Gertrudy Führerovi

Foto: MZA

Nedlouho po skončení války byl však dopaden a umístěn do vazby vyšetřovací komise při Okresním národním výboru ve Zlíně.⁵⁰ Společně s Otto Köhlerem⁵¹ a Helmutem Heineckem⁵² se jednalo o nejvýznamnějšího představitele zlínského Gestapa, který v Československu stanul před soudem.⁵³

Soudní proces s Raschkou se konal 13. září 1946 ve Zlíně při výjezdním zasedání Mimořádného lidového soudu v Uherském Hradišti. Ten ho uznal vinným v osmi bodech obžaloby a podrobně vyjmenoval jeho zločiny. Jmenovitě doložil 222 případů uvěznění, těžké ublížení na těle osmnácti a těžké ublížení na těle s trvalými následky osmi a smrt devadesáti pěti československých občanů.⁵⁴ Neopomněl zmínit jeho bestiální a sadistické mučičí praktiky jakož i další excesy.

V únoru 1941 řídil Raschka popravu Stanislava Mikuláška a židovského vězně ve Valašském Meziříčí. Když byl Mikulášek veden na místo popravu, měl se mu Raschka posmívat slovy: *Vidíš, ty sviňo, tady budeš za chvíli viset.* Než se bosý a promrzlý Mikulášek dostal po žebříku k oprátce, kterou mu poté nasadil židovský vězeň, měl Mikulášek příležitost zvolat: *Já umírám pro nové Československo. Ať žije československý národ.* Jeho provolání Raschku údajně natolik popudilo, že okamžitě podtrhl žebřík a Mikuláška tak usmrtil.⁵⁵ Za zmínku stojí i jeho antisemitismus. Sám přiznal, že Židy *neměl rád*,⁵⁶ a postupoval proti nim

50 MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, výslechový protokol sepsaný s Karlem Raschkou 13. 6. 1945, fol. 24.

51 Köhler byl 2. 4. 1947 odsouzen k pěti letům těžkého žaláře. MZA, f. C 143, k. 94, sp. zn. Ls 76/47, rozsudek z 2. 4. 1947, fol. 96–98.

52 Heinecke byl od dubna 1945 až do konce války zástupcem vedoucího zlínského Gestapa. Za účast na masakrech v Ploštině 19. 4. a v Třešti 7. 5. 1945 jej Mimořádný lidový soud v Uherském Hradišti 29. 5. 1946 odsoudil k trestu smrti. Popraven byl téhož dne. MZA, f. C 143, k. 48, sp. zn. Ls 301/46, rozsudek z 29. 5. 1946, fol. 79.

53 Dlouholetý vedoucí zlínského pohraničního komisariátu Gestapa Hans Ziegler skončil po válce v britském zajetí. Byl obviněn z toho, že společně s vedoucím špionážního oddělení brněnské řídicí úřadovny Gestapa kriminálním radou Hugem Römerem vydal příkaz k zavraždění dvou britských pilotů, kteří uprchli ze zajateckého tábora Stalag Luft III v Zaháni (německy Sagan). Než však došlo k soudu, spáchal Ziegler v únoru 1948 sebevraždu. KUDRNA, Ladislav: *Českoslovenští letci v německém zajetí 1940–1945*. Naše vojsko, Praha 2005, s. 282–283.

54 MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, rozsudek z 13. 9. 1946, fol. 365–371.

55 MÜLLER, Jan: *Mimořádný lidový soud v Uherském Hradišti 1945–1948*, s. 82.

nemilosrdně. Do koncentračních táborů byli deportováni také na jeho rozkaz a většina z výše uvedených pětadevadesáti zemřelých případů na osoby židovské národnosti.⁵⁷ Vzhledem k míře závažnosti jím spáchaných zločinů nebylo nejmenších pochybností o tom, jak celé líčení dopadne. Soud ho odsoudil k trestu smrti a rozsudek byl téhož dne i vykonán.⁵⁸

Závěrem

Karl Raschka byl v mnoha ohledech typickým úředníkem Gestapa rakouského původu. Stejně jako řada jeho kolegů patřil i on k zakukleným nacistům uvnitř rakouského policejního sboru, kteří se všemožně snažili mařit vyšetřování namířené proti členům NSDAP. V jeho případě šlo o obzvláště agilního nacistu, o čemž nejlépe svědčí jeho účast na červencovém puči v roce 1934 i angažmá na předních pozicích místní skupiny NSDAP pro vídeňské policisty.

Byl jedním z mnoha set rakouských kariérních policistů, kteří po anšlusu přešli do služeb německé Tajné státní policie. Společně s dalšími vídeňskými gestapáky se účastnil obsazení českého vnitrozemí v březnu 1939 a v nově vzniklém Protektorátu Čechy a Morava setrval až do konce války. Dosáhl hodnosti SS-Sturmscharführera a vrchního kriminálního tajemníka a v hierarchii Gestapa vystoupal na pozici zástupce vedoucího služebny a vedoucího exekutivního oddělení. Vyššímu služebnímu zařazení zabránilo jeho nízké vzdělání, což byl případ i mnohých jeho rakouských a konec konců i německých kolegů. Ač sám českého původu – nebo možná právě kvůli tomu – jednal s českými vlas-

Karla Raschka těsně před vykonáním rozsudku

Foto: SOkA Zlín

tenci s velkou brutalitou a sadismem, stejně jako s osobami židovské národnosti. Na rozdíl od většiny úředníků Gestapa sloužících v protektorátu

ale po skončení války neunikl spravedlnosti a na místě, kde zanechal krvavou stopu, byl odsouzen k trestu smrti a popraven.

56 MZA, f. C 143, k. 61, sp. zn. Ls 473/46, hlavní přelíčení 13. 9. 1946, fol. 359–361.

57 Tamtéž, rozsudek z 13. 9. 1946, fol. 365–371.

58 Tamtéž a protokol o výkonu trestu smrti z 13. 9. 1946, fol. 372.